

розуміються і виконуються всіма. *Алгоритм* – це система вказівок (приписів) про ці дії, про те, які з них і як саме потрібно здійснювати. Алгоритмічний процес – це система дій (операцій) з об'єктом, послідовне й упорядковане виділення у тому чи іншому об'єкті певних його елементів.

Можна сформулювати наступні основні риси змішаного програмування [1]:

- майбутні офіцери-психологи чітко дотримуються правил та послідовності виконуваних завдань;
- правила, якими вони керуються є простими та однозначними, що робить їх зрозумілими для всіх;
- матеріал структурований в залежності від дидактичних завдань, віку тих хто навчається і самого навчального процесу;
- наявність контрольних завдань та завдань для самоконтролю;
- наявність вказівок, у випадку отримання помилкового результату.

Список бібліографічних посилань

1. Ляховець Л.О. Методика викладання психології : навчально-методичний посібник. 2-ге вид., допов. Чернівці: НУ «ЧК» імені Т.Г. Шевченка, 2020. 272 с.

КРИЩАК ІВАН ВАСИЛЬОВИЧ,

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з проблем досудового розслідування
Харківського національного університету внутрішніх справ*

АКСІОЛОГІЧНЕ / ЦІННІСНЕ В ОСОБИСТІСНОМУ НАЧАЛІ МОЛОДІ: КРИМІНОПСИХОЛОГІЧНИЙ ТА ВИХОВНИЙ ЗРІЗ

*Соціальна зіпсованість набуває
забарвлення того соціального
середовища, де вона розвивається.
Оноре де Бальзак*

Єдиної класифікації цінностей на сьогодні не існує. Відповідно до головних сфер людської діяльності найчастіше розрізняють такі три групи цінностей: - матеріальні (знаряддя й засоби праці, речі безпосереднього вживання); - соціально-політичні (значимі явища і предмети реальної дійсності з точки зору їх відповідності або невідповідності потребам суспільства, соціальних груп чи особистості); - духовні (політичні, правові, моральні, пізнавальні, естетичні, філософські та релігійні ідеї). Серед ієрархії цінностей виокремлюють загальнолюдські, тобто притаманні максимальній кількості людей (воля, праця, творчість, гуманізм, солідарність, людяність, сім'я, нація, народ, діти тощо) та індивідуальні, які характеризують інтереси конкретного індивіда і є сполучною

ланкою між людиною і суспільством [1, с. 51]. Традиційні цінності українського народу О. Вишневський поділяє на абсолютні, вічні цінності; національні цінності; громадянські цінності; сімейні цінності; цінності особистого життя; валео-екологічні цінності. Погодимося з вченим, що «стійку серцевину виховного ідеалу завжди становили в нас духовні цінності і це єднало нас завжди з Європою». Коли говорять про європейські цінності, зазвичай мають на увазі верховенство права, повагу до закону, визнання людської гідності, підтримку свободи, цінність приватної власності і приватної сфери, демократичність при ухваленні рішень тощо [2].

За концепцією «Нова українська школа», виховний процес орієнтується на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність) [3, С. 51]. Справді, нова соціальна реальність на думку Н. Дикої, О. Глазової сформувала людину нового типу, система цінностей якої включає грамотність у розумінні інформаційних/цифрових процесів і відносин, нові способи комунікації тощо. Цінностями сучасного суспільства є мобільність, креативність, самодисципліна, конкурентоспроможність. Особливо важливою за таких умов є проблема вирішення/осмислення сутності взаємодії традиційних та нових цінностей. Не слід забувати, що у вихованні молодого покоління основоположним є прагматизм, гедонізм, прагнення досягти успіху за будь-яку ціну. Водночас, сьогодні перевага надається матеріальним запитам і потребам. Реформа української школи буде успішною, якщо її змістова складова, увібравши в себе заснований на цінностях багатовіковий освітній досвід нашого народу, доповнить його ціннісними орієнтирами сьогодення. Необхідною складовою процесу формування всебічно гармонійної особистості, майбутнього громадянина України є виховання моральних цінностей [1, с. 52].

Справді, аксіологічна складова особистісного начала відіграє особливу роль у навчанні та вихованні молоді, старшого покоління, усіх націй і народностей. Однак якою їй бути сьогодні? Скоріше – з біблійним, християнським, православним контекстом/відтінком і сутністю, з наших переконань і позицій, зважаючи на історичну ретроспективу далеких етапів формування української державності; починаючи від андріївських часів, власне з тих пір, коли апостольські стопи Андрія Первозванного ступили на наші землі та освятили їх першими зернами християнства.

Аналізуючи найрізноманітніші наукові праці українських дослідників, присвячені аксіологічному знанню, варто сказати, що віднайти раціональність/істинність знання серед багатьох позицій і міркувань надзвичайно складно. Водночас, треба зауважити, що сучасна реальність, особливо в

умовах нинішньої російсько-української війни, вирізняється особливою зацікавленістю сфери цінностей/ціннісного начала/всього аксіологічного. Тому цілковито занурившись у дану тему, слід досліджувати її в історичному контексті, чітко усвідомлюючи основоположну ідею розбудови української державності.

Основною передумовою для таких ціннісних начал та орієнтирів є Хрещення Київської Русі. Хоча не можна забувати про попередню, згадану нами тисячолітню давність, яка є вельми важливою для наукового вивчення та осмислення. Тому усвідомлення високої духовності здавна закладалося у нашому народі, практично з пелюшок матері, частого Святого Причастя у Храмі, колінопреклонених моліннях, веденням особливо побожного образу життя, що впродовж віків накладало відбиток на генотипі/генному коді української нації, багатьох народностей, які населяють наші землі. Ідея соборності завжди об'єднувала задля вирішення найбільш важливих питань.

Формування високих смислів правової культури та правової свідомості, а головне справжньої духовності, з дитинства, підліткового віку сприяє насадженню моральних основ суспільства, формує етико-поведінкову модель ментальності народу, його стриманість, працьовитість і терпіння, що загалом вибудовує сферу світоглядного в людині. За таких умов бажання пізнати загальне/неосяжне/небесне завжди переважало.

Пізнання сутності багатьох явищ і процесів, якісних характеристик і властивостей речей ось уже понад двохтисячолітню давність здійснюється через біблійне/євангельське мотиваційне начало, емоційно-чуттєві рівні, коли цінності Добра у відповідній поведінковій парадигмі переважають над злим устроєм, незважаючи на війни і потрясіння, міжусобиці, поневолення загарбниками чи бажання остаточного знищення нас як трудолюбивого українського народу/етносу, що власне й спостерігається зараз. Водночас, завжди переважає готовність і бажання захищати своє, власне, національне, самобутнє за принципом: «Ніхто більшої любові не має над ту, як хто свою душу поклав би за друзів своїх», «Бóлши сея любвѣ ніктоже їмать, да ктѝ дѹшу своѹ положїть за дрѹги своѹ (Іоанна 15:13).

Саме бажання вибору оптимальної моделі поведінки відповідно до ціннісних начал завжди було присутнім, воно закладене генетично на ментально-духовно-культурнісному рівні. Особлива роль тут у виборі моделі поведінки належить високодуховному началу, непохитній вірі та бажанню досягнення справедливості, ухилю від обману та неправди, що загалом формує непохитні якості доброчестя. Отож, надважливе значення має духовний потенціал, вибір тактик і стратегій відповідної профілактики і боротьби залежно від змістовного/сутнісного начала, поставлених пріоритетних завдань, обстановки/обставин, які склалися. Суперечності щодо вибору технологій управління суспільством завжди були. Водночас, одним із найбільш дієвих методів відповідної прерогативи є те, коли

внутрішнє духовне начало в людині знаходиться в порядку/впорядкованості/гармонії з Богом.

Тому поряд із володінням технікою тембрів мови, «велегласною» ерудованістю та начитаністю, не менш важливе значення, а точніше основоположну роль, відіграє Дух/духовне начало в людині. Звідси й вибудовування тактик і стратегій з усвідомленням всього злого, злочинності. Такі пізнавально-мотиваційні рівні з наявністю практичної складової багатьох узагальнень та дискусій/дискурсів засвідчують справжній приклад однаково/рівного ставлення до усіх, з бажанням/необхідністю допомогти слабшим, немічним, голодним. Можливо такі осмислення сприятимуть формуванню аксіологічного/ціннісного начала в людині, залежно від охоплюваності/оновленості мислення людини, її почуттів у часово-просторових об'єктах Всесвіту, всього всюдисущого від начал його існування до сьогодення.

Здійснюючи/засновуючи освіту на таких засадничих началах, народжується/формується справжність української нації з високими смислами морально-ціннісних поєднань. Кожен із нас щось цінує у цьому світі найбільше. І таких пріоритетів є стільки ж, скільки мотиваційних прагнень і спонукань у людині. Однак, що є найбільш значущим для нас з позицій потреб? Ідея і сутність Бога, без якого ані до порога, а також головне – спасіння людської душі. Так і жили минулі наші покоління на цих двох засадничих началах. Все інше: створення сім'ї, як прогодувати її було – має другорядне значення. Такий ієрархічний зв'язок визначав ціннісні начала загальної взаємодії і буття багатьох колективних утворень, забезпечував спрямованість життєдіяльності людини відповідно до критеріїв ціннісного вибору.

Нова українська реальність ставить свої вимоги цінностей, еталонів сучасного буття, бажаного і належного устрою формування особистості з сучасною тік-ток залежністю, низьким рівнем мислення та переважанням матеріального над духовним. Що за таких умов є сенсом буття людини під впливом насадження тотальної цифровізації? Звідси й революції, війни, докорінні зміни соціального устрою, міграційні процеси, де ринкова економіка і демократизація не виконують покладеної на них ролі та призводить загалом до генномодифікацій, руйнування традиційних, основоположних ціннісних начал, трансформації/деформації суспільної свідомості у набагато гірші, неблагородні стани/русла.

Маніпуляція свідомістю, фальшивий патріотизм крізь призму корупційної складової, знівечення власної гідності через спаплюження себе самого в результаті гріховності життя призводить до загальної убогості Духу. За таких умов верховенство права одних корегує цінності інших, що визначає спосіб загального життя сьогоdnішнього і завтрашнього дня.

Аксіологічна/аксіоматична ціннісна основа поряд з духовним/божественним зерном поєднує у собі широкий комплекс знань у рамках міждисциплінарної

парадигми, а насамперед правової обізнаності, норм моралі, звичаїв і традицій, корпоративних, етичних та естетичних норм, а також це широкий пласт історії, культури, психології народностей, одним словом все, що стосується людини та її місця у суспільній життєдіяльності. Навчання та виховання на засадах ціннісних/біблійних основ здатне принести справжній ефект, знакові результати. Лише таким чином формується енциклопедичність знань в освітньому процесі зі створенням справжньої комплексної парадигми/теорії цінностей.

Сучасний розвиток українського суспільства суттєво змінює ціннісну основу буття та спричиняє заплутаність людини через невпинності руху, мобільності багатьох суспільних процесів шляхом модернізації генної основи, тотального контролю свідомістю та зумовлює апатію, обездоленість, «обезлюдненість» людини. Формування і кореляція системи цінностей у божественному смислового навантаженні здатна суттєво змінити українське суспільство через надійну методологічну основу доброчинності з урахуванням можливостей кожного. Звідси – сутність загальнолюдських знань через призму морально-етичного та духовного задля зміни соціально-політичного життя суспільства.

Варто пам'ятати, що передумовою та важливою перспективою ціннісної основи є діти, українська молодь, формування свідомості якої відбувається завдяки справжнім лідерам своєї справи, кращому вихованню батьками та вчителями, усіма, хто причетний до установок моралі, світогляду, переконань. Підлітковий вік – це період суттєвих змін, психологічних трансформацій, інтелектуальної активності, коли емоційно-гормональна сфера/система переважає над духовним розвитком. Водночас, усвідомлення своєї місії на Землі, формування активної життєвої позиції, коли поведінка і принципи молодшої людини відповідають нормам, ідеалам суспільного життя на засадах високих компетентнісних властивостей та людяності/духовності народу формує справжні наміри та цілі, які переходять у стан утвердження.

Ціннісна основа має на меті глибинне пізнання світу, усвідомлення принципу його космополітизму/універсалізму, де пізнання всього оточуючого відбувається через усвідомлення сутності багатьох явищ, якісних властивостей, емоційних та духовних переживань, де переважає мотиваційно-поведінковий компонент та готовність переможно діяти за будь-яких умов через правильний ситуаційний вибір, на основі чого формується ціннісний ідеал людини і суспільства загалом. Серед важливих елементів знання є мотивація поведінки підлітка у спрямованості ухилю від криміногенності та злих ситуативних начал. Водночас, саме діяльнісна, практична складова здатна сформувати комплексні свідомісні якості, де усе зайве відсікається. Вирішальна роль тут належить виховному ресурсові, тобто відбору крилатих фраз видатних особистостей та незаперечних істин, які здатні вразити до глибин душі. У такий спосіб з'являється творчий підхід до праці, такт і дискурс, вдосконалення до кращих, більш вихованих станів.

Будь-який кримінологічний текст прагне з'ясувати, дати відповіді на питання основних порушень норм суспільного життя/устрою, де уявлення молоді людини, її міркування були б мудрими не за роками. І ось, аргументація та добір необхідних слів у результаті високодуховного життя та працьовитості формує власну, авторську позицію, що є однією з важливих умов у конгломераті суспільних позицій, і не виключено, що вона в той чи інший час може стати основоположною, визначальною для того, щоб повернути суспільну свідомість у більш благочестиві русла. За таких умов критичне кримінологічне мислення сприяє формуванню моральних переконань злочинця чи пересічного громадянина. Лише постійна начитаність та висловлення власних, авторських позицій і міркувань сприяє виведенню нашого розуму на більш світоглядні просторові обрії, де позиція такої особистості є доволі обґрунтованою, фаховою та професійною. Саме такі ціннісно-сміслові, структурно-функціональні підходи формують у молоді творче начало, креативність мислення, що спонукає до роздумів, викликає бажання працювати, висловлювати власну позицію, дискутувати.

Якщо бажаємо, щоб світ змінився, розпочнемо із себе. Будьмо самі тією рушійною силою, каталізатором зміни цінностей до кращого устрою, коли креативне та інноваційне начало відповідатиме усталеності непохитних канонів, щоб здолати змія зла, гріховності. І тут слід віднайти глибинну матрицю української древньої культури двохтисячолітньої давності, щоб завжди бути на сторожі захисту свого/власного/національного/ментального/самобутнього та активно переймати найсучасніші світові тенденції передових досягнень, всього прогресивного у сфері Добра. Головне при цьому – довіра/віра у силу перемоги, відсутність зради, дотримання обіцянки, не ранити інших, щоб постійно й цілковито утверджуватися у високодуховному житті, всьому тому, що будує у справедливості, правді Божій, Істині та не зможе занапастити всюдисуще добре начало. Духовний світ людини надзвичайно різноманітний, що особливо стосується молоді, яка ще не заплямована гріхом. Тому відповідальність тут лежить на вчителях, наставниках, їхній запал та обізнаність неодмінно відчиняють двері стійкості, незламності молоді людини. За таких умов вибудовуватимемо цінності Істини на засадах добра найвищого ґатунку. Усе в цьому світі пізнається в порівнянні. Для одних матеріальні цінності є прерогативою, для інших – духовні. Нам слід, передусім, полюбити Бога, з непереборною силою виконувати його Заповіді, що є запорукою усіляких успіхів. Цим самим усвідомимо почуття гідності до кожного та власної особистості, що приносить справжню користь та радість для оточуючих, де по-справжньому усвідомлюється, що людина створена за образом і подобою Божою («І сказав Бог: «Створімо людину за образом Нашим, за подобою Нашою», «И рече Бѣгъ: сотворѣмъ челоуѣка по образу Нашему и по подобию» (Бут.1:26); йдеться насамперед про Троїчність Бога).

За таких умов людина є найвищою соціальною цінністю, вирізняється особливою красою та людяністю, незламністю Духу, високим творчим потенціалом. Самовираження, взаємодопомога, патріотизм, повага до старших та ближнього, готовність прийти на допомогу, належне громадянське виховання, всесторонній розвиток особистості, насага до праці, здоровий спосіб життя, високі морально-етичні та компетентнісні якості є пріоритетами сьогодення та майбутнього.

Список бібліографічних посилань

1. Дика Н., Глазова О. Формування аксіологічного простору особистості в процесі навчання української мови. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2021. Вип. 2. С. 48-54. С. 51
2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Київ: Знання, 2008. 568 с.
3. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: Плеяди, 2017. 206 с. URL: [NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf](https://nush.gov.ua/wp-content/uploads/2017/09/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf) (дата звернення: 29.01.2023).

МАКАРОВА ОЛЕНА ПАВЛІВНА,

кандидат психологічних наук, доцент,

старший викладач кафедри педагогіки та психології факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ В УКРАЇНІ

Український народ, який протистоїть військовій агресії в своїй країні, є незрівнянними героями у цій боротьбі. Громадяни України разом військовими та поліцейськими стояли на передовій боротьби, ризикуючи своїм здоров'ям, своїм життям, своїми сім'ями та своїм майбутнім. Військова агресія призводить до величезного стресу та тривожних станів кожної особистості. Але у запропонованому матеріалі ми хочемо запропонувати провести аналіз емоційних станів працівників поліції під час військової агресії в Україні.

Працівники поліції не лише мусили продовжити виконувати свої обов'язки але й захищали країну від російської агресії. З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну поліцейські стикаються із загрозами їхньому життю та життю рідних і близьких людей. Перебуваючи в постійному стресі, у поліцейських можуть виникнути психологічні проблеми, включаючи посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Попри надмірний стрес і тривогу, багато поліцейських відчувають велику відповідальність і гордість, за свою професійну діяльність. Вони відчували, що їхнє завдання – це захистити свою